

De arbeidsmarkt voor leraren po 2018-2023

Regio Rotterdam / Rijnmond

datum	4 januari 2018
auteurs	dr. Hendri Adriaens dr.ir. Peter Fontein

Inhoudsopgave

1	Inleiding.....	2
2	Kernvariabelen toekomstige lerarenarbeidsmarkt	3
3	Leeftijdsopbouw	4
4	Prognoses op hoofdlijnen	5
4.1	Werkgelegenheid.....	5
4.2	Vervangingsvraag.....	6
4.3	Instroom	7
4.4	Onvervulde vraag	8
A	RPA-indeling	10

1 Inleiding

Dit rapport heeft tot doel een indruk te geven van de arbeidsmarkt voor leraren in het primair onderwijs (po) in de regio Rijnmond, bestaande uit de RPA-regio's (indeling Regionaal Platform Arbeid, zie bijlage A). De stad Rotterdam zal separaat beschouwd worden. Daarbij maken we onder meer gebruik van het in opdracht van het ministerie van OCW door CentERdata ontwikkelde ramingsmodel voor de onderwijsarbeidsmarkt Mirror. Een uitgebreide beschrijving van de werking van Mirror is te vinden op de website www.mirrorpedia.nl. Recente beschrijvingen van de uitkomsten van Mirror op landelijk niveau zijn onder andere te vinden op de website van het ministerie van OCW.¹ Dit rapport is tot stand gekomen in samenwerking met het ministerie van OCW.

Mirror is gebaseerd op gegevens afkomstig uit salarisadministraties van nagenoeg alle onderwijspersoneel in Nederland. Het model werkt in grote lijnen als volgt:

1. In het model worden voor elk individu voor ieder jaar in de periode 2018-2023 kansen voorspeld of men bijvoorbeeld uitstroomt uit het onderwijs, een grotere of kleinere aanstellingsomvang krijgt, op een andere school in het po gaat werken, van functie (directeur, leraar, anders) verandert of gebruik maakt van de seniorenregeling (voorheen bapo). Deze kansen worden gebaseerd op historisch gedrag en hangen naast persoonskenmerken bijvoorbeeld ook af van school- en regionale kenmerken.
2. Op deze manier kunnen vacatures ontstaan. Vervolgens wordt ieder jaar voor afgestudeerden aan de lerarenopleidingen po plus universitaire lerarenopleidingen (ulo) en personen die voorheen in het onderwijs hebben gewerkt bekeken of men een baan in het onderwijs accepteert of niet. Indien vacatures niet opgevuld kunnen worden, spreken we van onvervulde vraag.
3. In dit rapport worden de gemiddelden van 100 ramingen beschreven. Hierbij is uitgegaan van de wet- en regelgeving per 1 januari 2017. Deze simulaties zijn beleidsarm.

De opbouw van dit rapport is als volgt: In hoofdstuk 2 gaan we in op de definitie van de voorspelde grootheden (werkgelegenheid, vervangingsvraag, instroom en onvervulde vraag) die in dit rapport worden behandeld en de relatie die tussen deze grootheden bestaat. In hoofdstuk 3 tonen we de verdeling van de werkende leerkrachten naar leeftijd. Dit geeft een eerste indruk van het te verwachten effect van de veroudering van het lerarenbestand. Daarna gaan we in hoofdstuk 4 in op de met Mirror berekende prognoses over de periode 2018-2023. De resultaten in de hoofdstukken 3 en 4 worden voor iedere RPA-regio binnen de regio die dit rapport betreft weergegeven.

¹ Zie Adriaens et al. (2017) [De toekomstige arbeidsmarkt voor onderwijspersoneel po, vo en mbo 2017-2027](#).

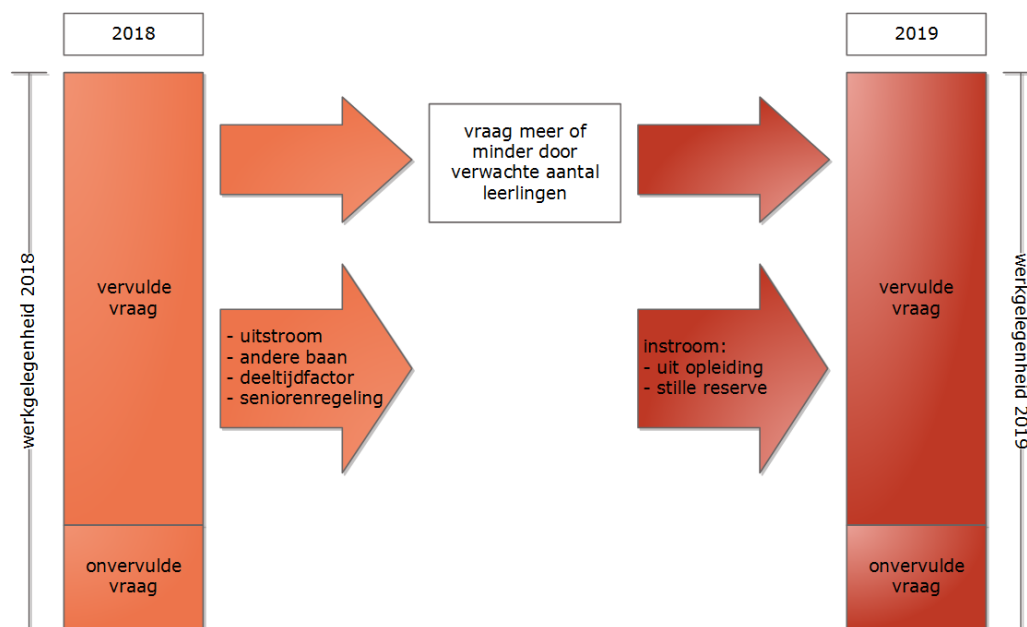
2 Kernvariabelen toekomstige lerarenarbeidsmarkt

In dit hoofdstuk definiëren we een aantal belangrijke grootheden waarvan we in dit rapport prognoses tonen. Deze grootheden betreffen²:

- 1) Werkgelegenheid: dit geeft de mate van vraag naar leraren aan. Als er geen onvervulde vraag is, is het aantal fte leraren dat werkt gelijk aan de werkgelegenheid. De werkgelegenheid hangt niet af van de hoeveelheid onvervulde vraag, maar wordt vooral bepaald door het aantal leerlingen.
- 2) Vervangingsvraag: dit is vraag naar leraren die optreedt omdat personen uit de sector stromen (pensioen of anderszins), minder gaan werken (inclusief verandering in gebruik van de seniorenregeling), of een andere functie binnen de sector gaan bekleden. In het algemeen is de uitstroom uit de sector veruit de grootste component van de vervangingsvraag.
- 3) Instroom: het aantal fte dat jaarlijks in het onderwijs gaat werken.
- 4) Onvervulde vraag: de onvervulde werkgelegenheid die resteert na instroom.

In Figuur 1 wordt de relatie tussen deze variabelen geïllustreerd. De *werkgelegenheid* in 2018 is voor zover mogelijk ingevuld met leraren, waar dat niet kan spreken we van *onvervulde vraag*. De *werkgelegenheid* voor 2019 (paragraaf 4.1) kan hoger of lager dan in 2018 liggen, afhankelijk van het aantal te verwachten leerlingen. Van de leraren die in 2018 op de scholen werken *stroomt* een deel *uit* naar pensioen of een andere baan of gaat meer of minder uren werken (deeltijdfactor). Dit vormt de *vervangingsvraag* (paragraaf 4.2). De verandering in werkgelegenheid en de vervangingsvraag proberen de scholen in te vullen. Dit leidt tot *instroom* (paragraaf 4.3). Waar dat niet lukt, hebben we wederom *onvervulde vraag* (paragraaf 4.4).

Figuur 1: Toelichting kernvariabelen

De komende secties geven u inzicht in de omvang van de kernvariabelen voor de regio en hoe deze zich verhouden tot het landelijk beeld van de onderwijsarbeidsmarkt voor leraren.

² Merk op dat er een belangrijke relatie geldt tussen deze variabelen, namelijk:
$$\text{verandering onvervulde vraag} = \text{verandering werkgelegenheid} + \text{vervangingsvraag} - \text{instroom}$$

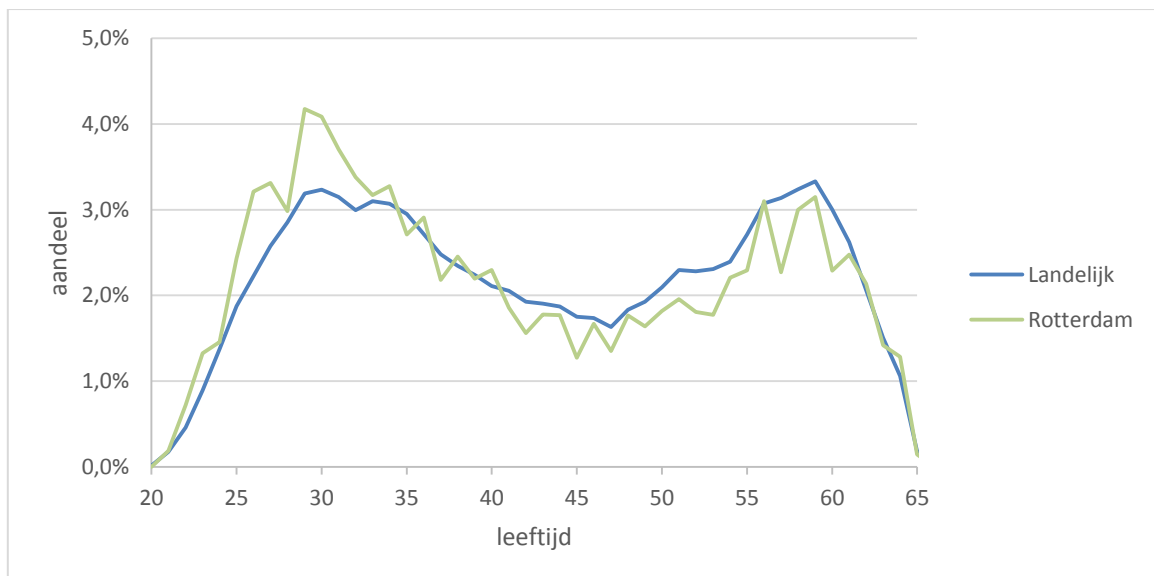
3 Leeftijdsopbouw

Om een idee te geven van het lerarenkorps in de regio, is in Figuur 2 tot en met Figuur 3 de leeftijdsopbouw van de lerarenpopulatie in oktober 2015 per RPA-regio weergegeven. Daarbij is het aantal fte per leeftijdsgroep uitgedrukt als een percentage van het totaal aantal werkende fte's per RPA-regio. Tevens is in iedere figuur ter vergelijking de landelijke leeftijdsopbouw weergegeven. Het wat grillige verloop van de grafieken is deels het gevolg van toevalligheden die zich in het verleden hebben voorgedaan. Als we kijken naar wat grotere structuren die deze toevalligheden ontstijgen, dan valt op dat personen tussen de leeftijden 40 en 50 in 2015 relatief ondervertegenwoordigd zijn. De oververtegenwoordiging van ouderen betekent dat op korte en middellange termijn rekening moet worden gehouden met een relatief hoge uitstroom (en vervangingsvraag) van leraren. In Mirror vormt dit historisch bestand van leraren het uitgangspunt van de prognoses.

Figuur 2: Leeftijdsopbouw leraren oktober 2015 in Rijnmond

Figuur 3: Leeftijdsopbouw leraren oktober 2015 in Rotterdam

4 Prognoses op hoofdlijnen

4.1 Werkgelegenheid

Centraal in deze prognoses staat de werkgelegenheid. De werkgelegenheid is gedefinieerd als de fte's die daadwerkelijk gewerkt moeten worden in een situatie zonder onvervulde vraag. Hierin wordt dus geen gebruik van de seniorenregeling (voormalige bapo) meegenomen. Er zijn drie factoren die in Mirror de ontwikkeling van de werkgelegenheid bepalen:

1. de ontwikkeling in de aantallen leerlingen per brin.³
2. de verhouding tussen het aantal fte leraren en het aantal leerlingen per brin. Deze ratio is bepaald op peildatum 1 oktober 2015.
3. een beperkte vaste voet.

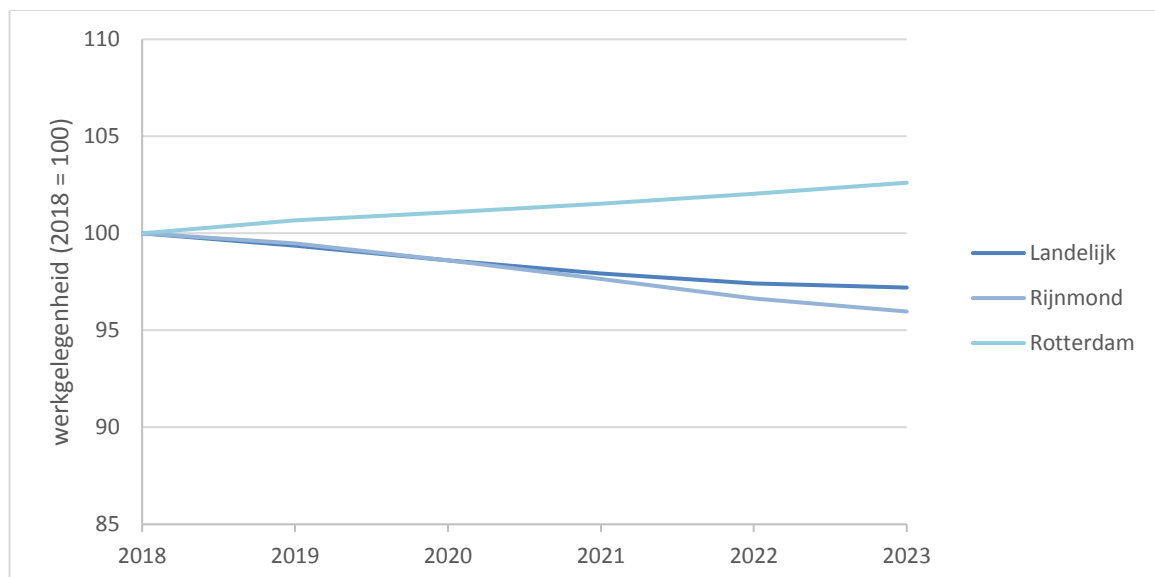
In Tabel 1 is de op die manier voorspelde werkgelegenheid per RPA-regio gepresenteerd.

Tabel 1: Werkgelegenheid leraren in fte exclusief seniorenregeling

RPA-regio	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Landelijk	85.662	85.118	84.466	83.887	83.450	83.267
Rijnmond	5.594	5.565	5.516	5.463	5.406	5.369
Rotterdam	3.694	3.719	3.734	3.751	3.770	3.791

In Figuur 4 is de ontwikkeling van de werkgelegenheid weergegeven, genormeerd op 2018. De figuur laat zien dat de werkgelegenheid op landelijk niveau en ook in Rijnmond de komende jaren daalt. In Rotterdam daarentegen stijgt de werkgelegenheid.

Figuur 4: Werkgelegenheid leraren genormeerd op 2018

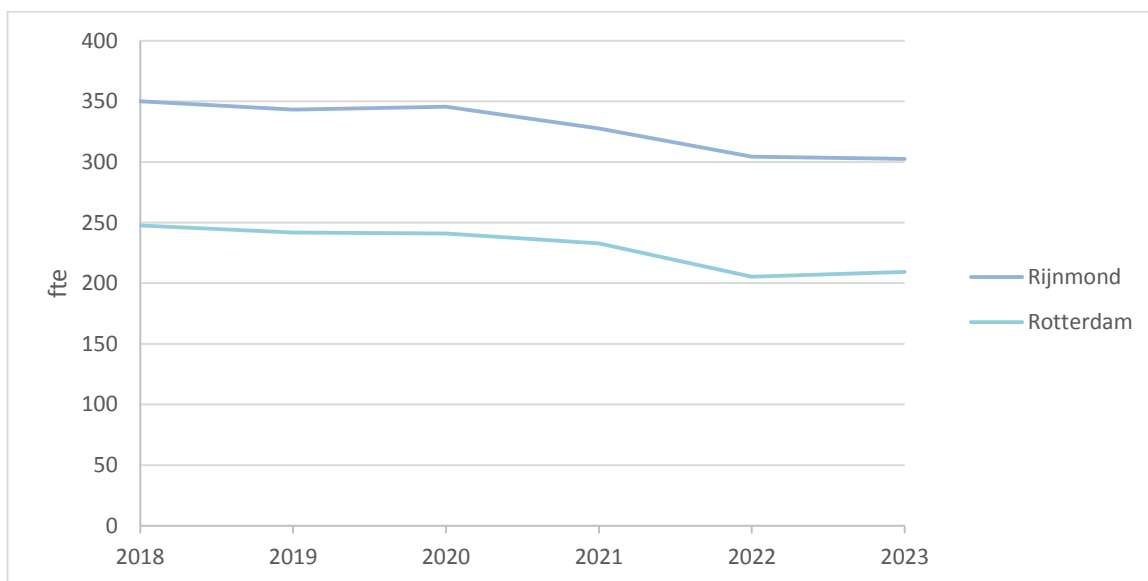
³ Zie <https://www.duo.nl/open Onderwijsdata/prognoses>.

4.2 Vervangingsvraag

De vervangingsvraag geeft een samenvatting van alle fte die gedurende een jaar niet meer vervuld worden in de regio. Dat kan gebeurd zijn door uitstroom, maar ook doordat leraren minder zijn gaan werken of zelfs een andere functie (zoals directeur) zijn gaan bekleden. Personen die meer zijn gaan werken of juist leraar zijn geworden zijn hier ook in meegenomen en met de andere stromen verrekend. Ook gewijzigd gebruik van de seniorenregeling beïnvloedt de vervangingsvraag. In Figuur 5 is de vervangingsvraag per RPA-regio weergegeven. De onderliggende cijfers zijn te vinden in Tabel 2.

Figuur 5: Vervangingsvraag leraren in fte

Tabel 2: Vervangingsvraag leraren in fte

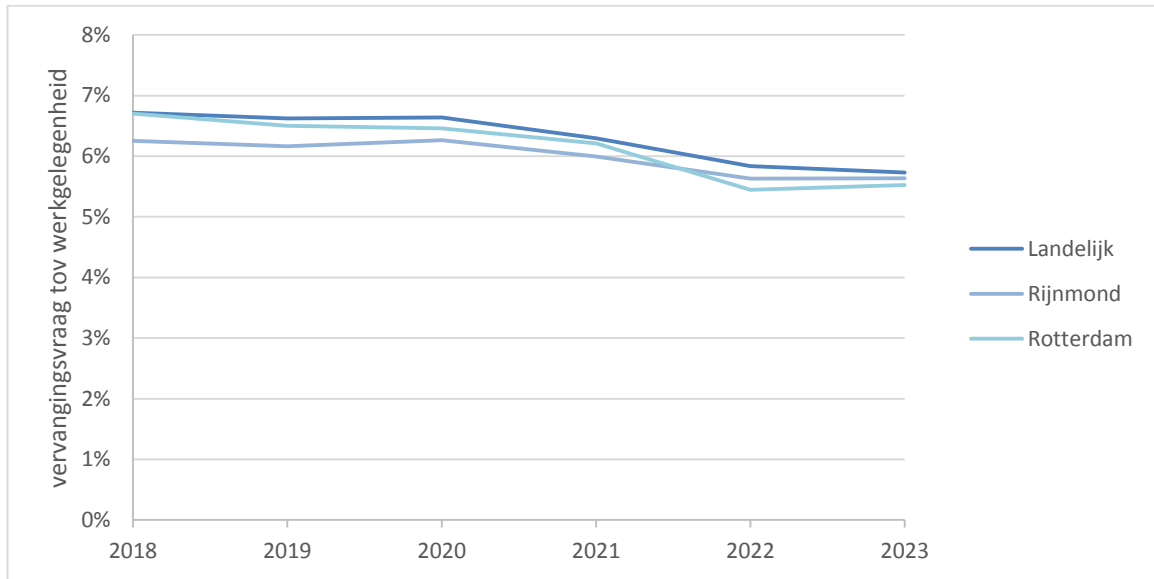
RPA-regio	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Landelijk	5.756	5.638	5.607	5.284	4.871	4.772
Rijnmond	350	343	346	328	305	303
Rotterdam	248	242	241	233	205	209

Afgezien van een enkel jaar met een zeer kleine stijging daalt de vervangingsvraag de komende jaren zowel in Rijnmond als in Rotterdam. De vervangingsvraag is daarbij groter in Rijnmond dan in Rotterdam. Het is ten behoeve van de interpretatie echter inzichtelijker deze ontwikkeling te beschouwen in relatie tot de werkgelegenheid. Dit is weergegeven in Figuur 6. We zien nu dat de relatieve vervangingsvraag in beide regio's dicht bij het landelijk gemiddelde ligt.

Tegenover de vervangingsvraag (en mogelijk veranderingen in de werkgelegenheid) staat de instroom. Met de instroom zullen de ontstane gaten opgevuld dienen te worden. De instroom wordt in de volgende sectie besproken.

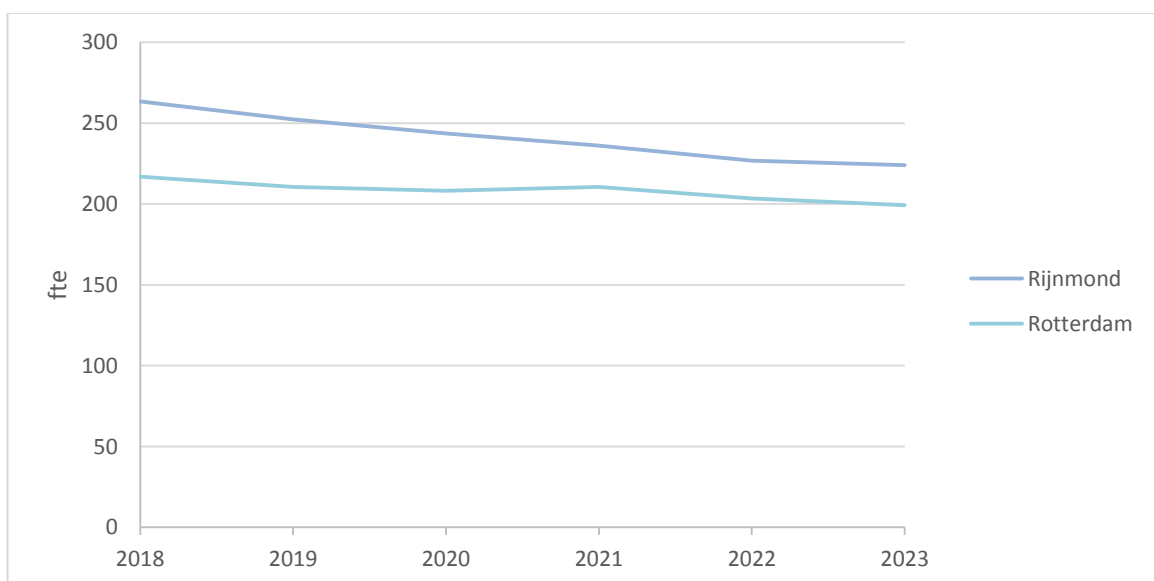
Figuur 6: Vervangingsvraag leraren als percentage van de werkgelegenheid

4.3 Instroom

Om aan de vervangingsvraag te kunnen voldoen, is instroom van leraren nodig. In Mirror worden twee soorten van instroom van leraren gesimuleerd: instroom vanaf een pabo of vanuit de zogenaamde stille reserve. De stille reserve betreft personen met een onderwijsbevoegdheid die niet (meer) in het onderwijs werkzaam zijn. In Figuur 7 is de te verwachten instroom per RPA-regio weergegeven. Deze instroom geeft weer hoeveel fte aan nieuw personeel er zonder beleidswijziging te verwachten valt. In Tabel 3 zijn de cijfers onderliggend aan deze figuur opgenomen. De instroom van leraren neemt naar verwachting af. Dit moet echter wel in relatie tot de werkgelegenheid en vervangingsvraag worden bekeken. Zie daarvoor ook sectie 4.4.

Figuur 7: Instroom leraren in fte

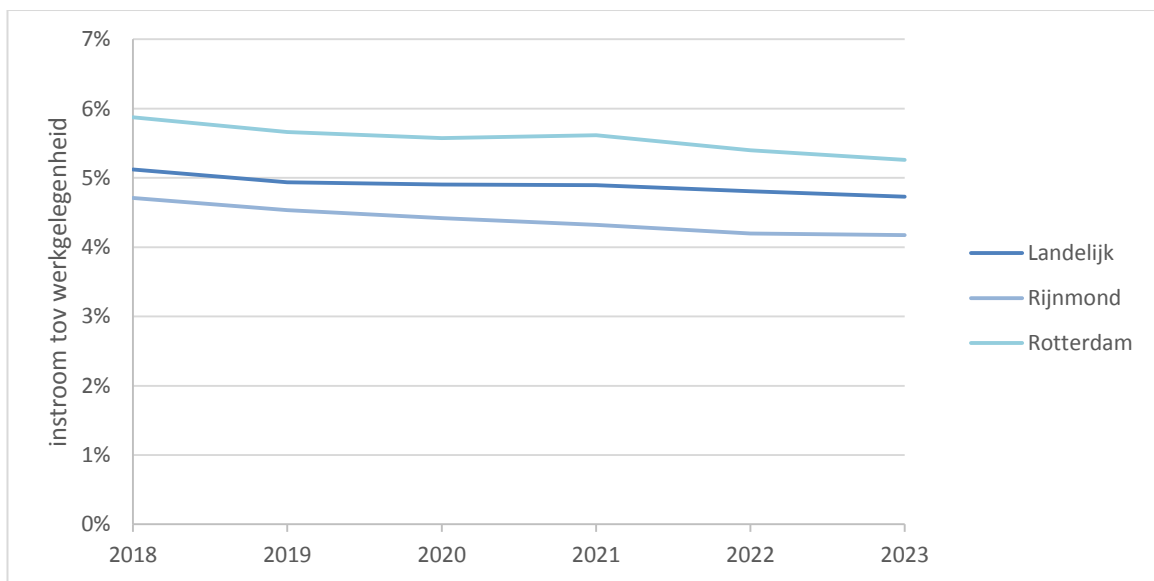

Tabel 3: Instroom leraren in fte

RPA-regio	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Landelijk	4.387	4.203	4.143	4.106	4.012	3.939
Rijnmond	263	252	244	236	227	224
Rotterdam	217	211	208	211	204	199

Figuur 8 geeft vervolgens de te verwachten instroom als percentage van de werkgelegenheid. We zien nu dat de instroom in Rotterdam relatief wat hoger is dan het landelijk gemiddelde. Dit hangt samen met de groei van Rotterdam. In Rijnmond is de instroom relatief wat lager dan het landelijk gemiddelde.

Figuur 8: Instroom leraren als percentage van de werkgelegenheid

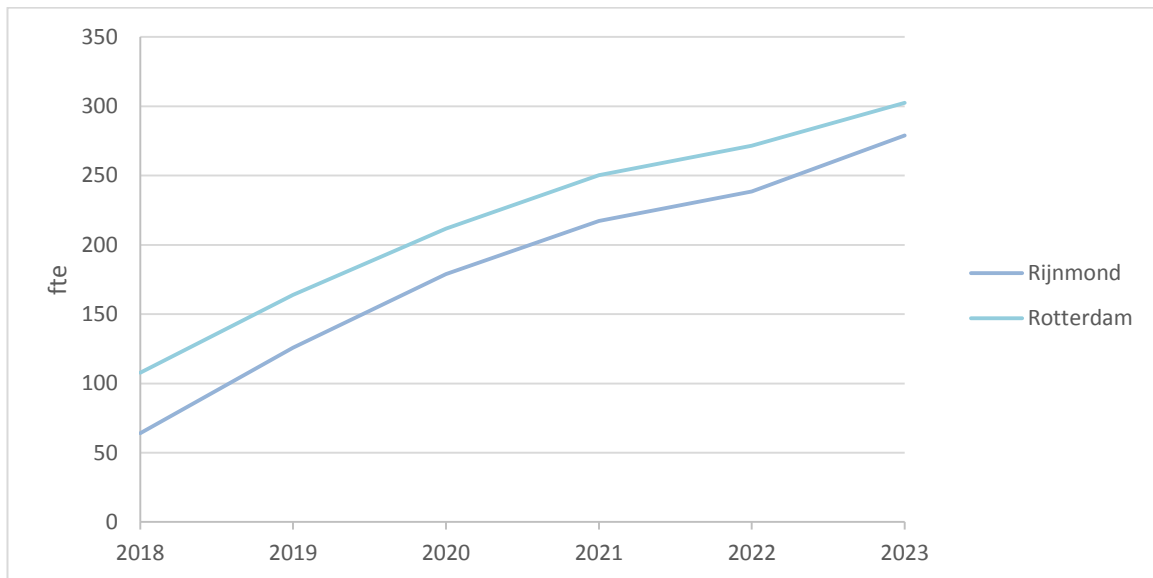
4.4 Onvervulde vraag

Om zowel de veranderingen in werkgelegenheid, als vervangingsvraag en instroom in het juiste perspectief te kunnen plaatsen, berekenen we vervolgens de onvervulde vraag met de relatie die in hoofdstuk 2 is gepresenteerd. Het kan immers zijn dat er een hoge vervangingsvraag is, maar als daar een hoge verwachte instroom tegenover staat, dan kan tekortenproblematiek toch afwezig zijn. Of als er een lage vervangingsvraag is, maar tegelijkertijd een stijging in de werkgelegenheid als gevolg van een stijging van het verwachte aantal leerlingen, dan kunnen zich toch tekorten gaan voordoen. De onvervulde vraag biedt daarom een mooie inkijk in het resultaat van de gehele arbeidsmarkt voor leraren en geeft aan waar mogelijk een extra inspanning geleverd zal moeten worden.

In Figuur 9 is het aantal fte onvervulde vraag weergegeven dat ook met de te verwachten instroom bij ongewijzigd beleid nog niet vervuld zal kunnen worden. De achterliggende cijfers zijn te vinden in Tabel 4. In beide RPA-regio's is sprake van stijgende tekorten, waarbij Rotterdam een (in absolute zin) groter tekort zal kennen, ook al is dit de kleinste van de twee regio's.

Figuur 9: Onvervulde vraag leraren in fte

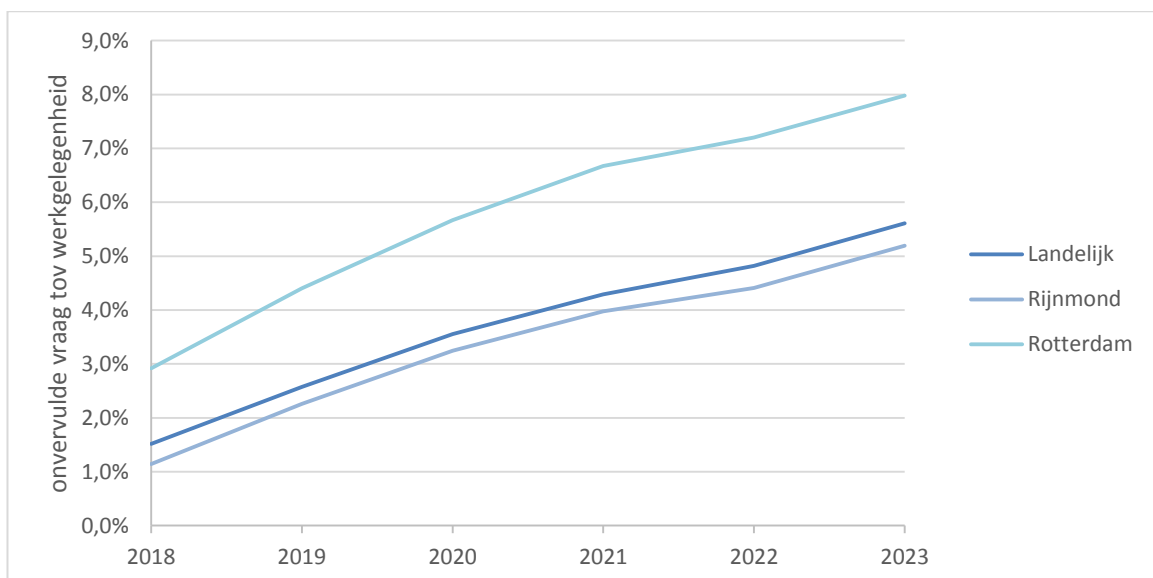

Tabel 4: Onvervulde vraag leraren in fte

RPA-regio	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Landelijk	1.301	2.191	3.002	3.601	4.024	4.673
Rijnmond	64	126	179	217	238	279
Rotterdam	108	164	212	250	272	303

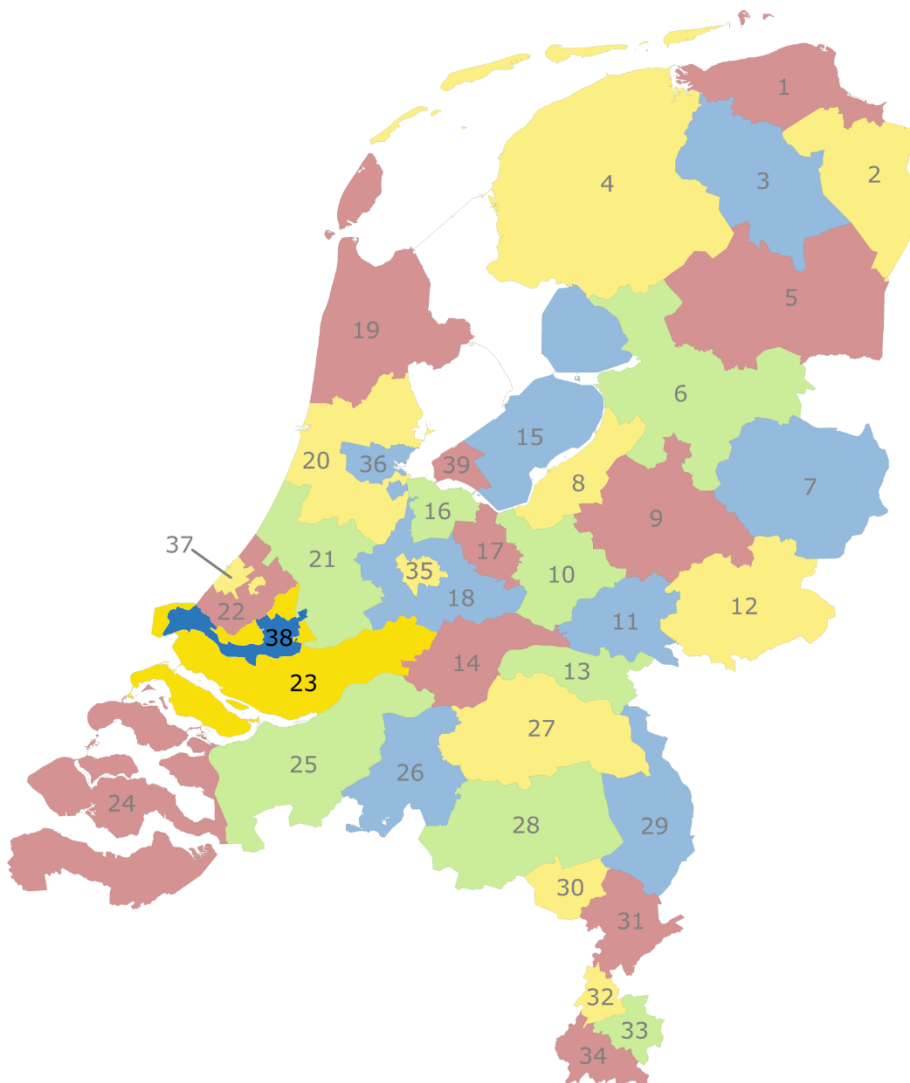
Om eventuele tekorten in perspectief te plaatsen is vervolgens nog de relatieve onvervulde vraag bepaald. Dit is de onvervulde vraag in fte ten opzichte van de werkgelegenheid en geeft een indicatie van de omvang van de tekortenproblematiek. De relatieve onvervulde vraag is in Figuur 10 weergegeven. Het blijkt nu nog duidelijker dat de tekortenproblematiek in Rotterdam groter is dan in Rijnmond. Rijnmond ligt wat dat betreft zelfs wat onder het landelijk gemiddelde.

Figuur 10: Relatieve onvervulde vraag leraren

A RPA-indeling

nr	RPA
1	Noord-Groningen
2	Oost-Groningen
3	Centraal-Groningen
4	Friesland
5	Zuid- en Midden-Drenthe
6	IJssel en Vecht
7	Twente
8	Noordwest-Veluwe
9	Stedendriehoek
10	De Vallei
11	IJssel en Rijn
12	Achterhoek
13	Nijmegen
14	Rivierenland
15	Flevoland
16	Gooi en Vechtstreek
17	Eemland
18	Utrecht-Midden
19	Noord-Holland-Noord
20	Zuidelijk Noord-Holland
21	Rijn Gouwe
22	Haaglanden
23	Rijnmond
24	Zeeland
25	West-Brabant
26	Midden-Brabant
27	Noordoost-Brabant
28	Zuidoost-Brabant
29	Noord-Limburg
30	Weert
31	Roermond
32	Westelijke Mijnstreek
33	Parkstad Limburg
34	Maastricht Mergelland
35	Utrecht
36	Amsterdam
37	's-Gravenhage
38	Rotterdam
39	Almere